UGC CARE LISTED
ISSN No.2394-5990

संशोधक

● वर्ष :९० ● मार्च २०२२ ● पुरवणी विशेषांक ०९

इ. वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे.
।। श्री विश्वनाथो विजयते ।।
स्थापना : ९ जानेवारी १९२७

इतिहासाचार्य वि. का.राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे

UGC CARE LISTED
ISSN No. 2394-5990

इतिहासाचार्य वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
या संस्थेचे त्रैमासिक

॥ संशोधक ॥

पुरवणी अंक – मार्च २०२२ (त्रैमासिक)

● शके १९४४ ● वर्ष : ९० ● पुरवणीअंक : ९

संपादक मंडळ

● प्राचार्य डॉ.सर्जेराव भामरे ● प्रा.डॉ.मृदुला वर्मा ● प्रा.श्रीपाद नांदेडकर

अतिथी संपादक

● प्रा.डॉ.बी.आर.मस्के ● प्रा.डॉ.दिपाली भावे ● प्रा.प्रफुल राजुरवाडे

*** प्रकाशक ***

श्री. संजय मुंदडा

कार्याध्यक्ष, इ.वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे ४२४००१.
दूरध्वनी (०२५६२) २३३८४८, ९४०४५७७०२०

कार्यालयीन वेळ

सकाळी ९.३० ते १.००, सायंकाळी ४.३० ते ८.०० (रविवार सुटी)

मूल्य ₹ १००/-
वार्षिक वर्गणी ₹ ५००/-; आजीव वर्गणी ₹ ५०००/- (१४ वर्षे)

विशेष सूचना : संशोधक त्रैमासिकाची वर्गणी चेक/ड्राफ्ट ने
'संशोधक त्रैमासिक राजवाडे मंडळ, धुळे' या नावाने पाठवावी.

अक्षरजुळवणी : अनिल साठये, बावधन, पुणे 21.

महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाने या नियतकालिकेच्या प्रकाशनार्थ अनुदान दिले आहे. या नियतकालिकेतील लेखकांच्या विचारांशी मंडळ व शासन सहमत असेलच असे नाही.

अनुक्रमणिका

१ पं. जवाहरलाल नेहरू : [illegible]
- डॉ.सौ.अभिलाषा [illegible] -- ८

२ भारत देशाच्या कृषी [illegible] - [illegible], नागपूर १३

३ आधुनिक [illegible]
- डॉ.आनंद [illegible] -- १६

४ अर्वाचीन योगसाहित्य: [illegible] - [illegible] -- २१

५ स्वातंत्र्य संग्रामातील [illegible] - [illegible]
- डॉ.अरुणा वाघोले, आळे, ता.जुन्नर, जि.पुणे. -- २५

६ १९२० ते १९४७ या काळातील स्वातंत्र्यचळवळीतील महिलांचे योगदान कस्तुरबा गांधी व सहकारी महिला - डॉ.अरुणा वाघोले, आळे, ता.जुन्नर, जि.पुणे -- २९

७ राष्ट्र बांधणीमध्ये स्त्रीया, दलित आणि आदिवासी यांचे योगदान
- डॉ.अशोक शहाणे, उमरेड, जि.नागपूर -- ३३

८ आंबेडकरोत्तर भूमिहीन सत्याग्रहात समता सैनिक दलाचे योगदान
- डॉ.बी. आर. मस्के, नागपूर -- ३८

९ ई. व्ही. रामास्वामी पेरियार यांच्या कार्यांचा भारतीय समाजव्यवस्थेवरील प्रभाव
- डॉ. भास्कर बघाळे, नागपूर -- ४२

१० वर्षावास, भिक्खु संघ व दानादि कर्म
- १)डॉ.भीमदेवी डांगे, २) डॉ.स्निग्धा राजेश कांबळे, ब्रह्मपुरी -- ४६

११ १९४६ नागपूर येथील सत्याग्रह आणि ॲड. हरिदास बाबू आवळे यांची भूमिका
- डॉ.चंद्रशेखर पाटील, नागपूर -- ५२

१२ आधूनिक भारताचे निर्माते महात्मा जोतिराव फुले यांची शेतकरी चळवळ
- डॉ.दत्ता हिंगमिरे, उरण, जि.रायगड . -- ५६

१३ राजश्री शाहु महाराजांचे कृषी क्षेत्रातील योगदान - डॉ. [illegible], नागपूर -- ६०

१४ महात्मा जोतिराव फुले आणि सामाजिक न्याय - डॉ.[illegible], जि.कोल्हापूर ६३

१५ ज्ञानोदय व ख्रिचन मिशनरींचे सामाजिक कार्य - डॉ.[illegible] -- ६७

१६ अहमदनगर जिल्ह्यातील [illegible]
- डॉ. [illegible] -- ७०

१७ आधुनिक [illegible] - डॉ. [illegible] ७३

१८ भारतातील [illegible]
- डॉ.[illegible] -- ७६

१९ प्रखर [illegible] - [illegible] -- ८०

२० [illegible]
- डॉ.[illegible] -- ८४

२१ **ईस्ट इंडिया कंपनी कालीन कायदे – चिकित्सक आढावा (इसवी सन १७५७ ते १८५८)**
– डॉ. गोवर्धन दिकोंडा, माढा, जि.सोलापूर ---------------------------------- ८६

२२ **सामाजिक इतिहासाचे महत्व व समाजशास्त्रीय विचारांचा इतिहास**
– डॉ.हरिदास जाधव, शिरूर, जि.पुणे -- ९०

२३ **बार्डोली सत्याग्रहातील वल्लभभाई पटेल यांची भूमिका**
– डॉ.जयंत रामटेके, सडक अर्जुनी, जि.गोंदिया ---------------------------------- ९३

२४ **स्वातंत्र्योत्तर काळातील कृषी विकासाच्या प्रगतीच्या प्रवृत्तीचा अभ्यास**
– डॉ. के.पी.देशमुख, महागाव, ता.गडहिंगलज, जि.कोल्हापूर ---------------------- ९९

२५ **राष्ट्रउभारणीत (विकास) कृषी आणि उदयोग क्षेत्राचे योगदान** – डॉ.के.जी.ढोबळे, अमरावती -- १०४

२६ **आधुनिक भारताचे राष्ट्रनिर्माते : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर** – डॉ.के.बी.वासनिक, गोंदिया ---- ११०

२७ **१८५७ च्या उठावतील आदिवासी क्रांतिकारक राणी अवन्तीबाईचे योगदान**
– डॉ.लक्ष्मण गोरे, २) प्रदीप चव्हाण, ?? -------------------------------- ११४

२८ **आधुनिक भारताचे निर्माते डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर**
– १) डॉ. एल. एच.नंदेश्वर, २) डॉ.आर.एम. मेश्राम, ब्रह्मपुरी, जि. चंद्रपूर. ---------- ११९

२९ **दलित चळवळींचा राष्ट्र उभारणीमधील सहभाग**
– डॉ. माधुरी देवतळे, नागपूर -- १२४

३० **राज्यघटनेच्या उद्देशपत्रिकेतील मुलतत्त्वे आणि बौद्ध विचार**
– डॉ.महेंद्र गायकवाड, नागपूर -- १३०

३१ **आधुनिक भारताच्या जडणघडणीत नागपूर जिल्ह्यातील कामठी नगर पालिकेच्या कार्याचे योगदान**
– डॉ.ममता इलमकर, ?? -- १३३

३२ **राजसत्तेच्या फटीतून होळकर या मराठे सरदार घराण्यातील तुळसाबाई होळकर**
– डॉ.मंगला गोरे, नागपूर -- १३६

३३ **दलित स्त्री चळवळीच्या शिलेदार श्रीमती शांताबाई सरोदे**
– डॉ.मंजुषा धापूडकर, अमरावती -- १३९

३४ **वर्तमान शैक्षणिक व वैज्ञानिक विकास : मानवाच्या आर्थिक स्थैर्यास घातक**
– डॉ.मंजुषा ठाकरे, नागपूर -- १४१

३५ **डॉ. बी. आर. आंबेडकरांचे राष्ट्र उभारणीतील योगदान : (जल नियोजनाच्या विशेष संदर्भात)**
– डॉ. निशांत शेंडे, नंदुरबार. -- १४६

३६ **स्वातंत्र्य सैनिक रायकुमार भोगीलाल गुजर यांचे भारतीय स्वातंत्र्य आंदोलनातील योगदान**
– डॉ.पद्माकर गोरे, शिरूर, जि.पुणे -- १४९

३७ **भारतीय स्वातंत्र्य लढ्यातील क्रांतिकारी स्त्रियांचे योगदान : दुर्लक्षित महिलांच्या संदर्भात**
– डॉ.प्रज्ञा कामडी, मोवाड, ता.नरखेड, जि.नागपूर -------------------------- १५२

३८ **स्त्रीवादी परिप्रेक्ष्यातून स्त्रीमुक्तीत समाजसुधारकांच्या चळवळीचे योगदान**
– डॉ. प्रमिला भुजाडे, नागपूर. -- १५७

३९ **कम्युनल ट्रँगल इन इंडिया** – डॉ. पी. ए. ओलेकर, आष्टा, ता.वाळवा, जि.सांगली -------- १६२

४० **आधुनिक भारताचे निर्माते – डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर**
– डॉ.प्रतिभा गाडवे, नागपूर -- १६८

४१ **स्वातंत्र्योत्तर काळातील साहित्यिक प्रगती**
- डॉ.प्रवीणा नागपूरकर, नागपूर -- १७३

४२ **लातूर जिल्हापरिषदेतील ओबीसींचा राजकीय विकास व आधुनिकीकरणाचे विश्लेषण (१९९२-२०१२)**
- १) डॉ. राहुल बावगे, नागपूर, २) डॉ.असीम खापरे, पुसद ------------------- १७६

४३ **भारतीय स्वातंत्र्य चळवळी संदर्भात जातीच्या प्रश्नाची डॉ.आंबेडकर कृत चिकित्सा**
- डॉ.राहुल गोंगे, नारायणगाव, जि.पुणे ---------------------------------- १७९

४४ **कोरोना विषाणूचा भारतीय अर्थव्यवस्थेवर होणारा परिणाम**
- डॉ.राजेश बहुरूपी, भिवापूर -- १८२

४५ **आदिवासी जमातींचे भारतीय स्वातंत्र्य लढ्यातील योगदान** - डॉ.राजू पवार, शिरपूर, जि.धुळे. - १८५

४६ **भारतीय स्वातंत्र्य लढ्यातील स्त्रीयांचे योगदान** - डॉ. राजू जाधवर, कळंबोली, नवी मुंबई---- १८८

४७ **भारतीय संविधान निर्मिती आणि विकास** - १)डॉ.रायन महाजन, नागपूर, २) डॉ.संदीप तुंदूरवार, नागपूर, ३) डॉ.शरद सांबारे, नागपूर, ४) डॉ.राहुल चुटे, मुरमाडी ---------------------- १९०

४८ **हरितक्रांती व त्याचे भारतीय कृषी क्षेत्रावर झालेले परिणाम**
- १)डॉ. सचिन भोगेकर, नागपूर, २) डॉ.नितीन कायरकर, नागपूर. ---------------- १९४

४९ **आधुनिक भारताच्या जडणघडणीत राजर्षी शाहू महाराजांचे योगदान**
- डॉ. संजय ढवळे, मोहपा, जि.नागपूर ----------------------------------- १९८

५० **ग्रामीण क्षेत्रात नागरी आधारभूत सुविधांची तरतूद योजनेचा संक्षिप्त आढावा**
- डॉ.एस.बी.महाजन, कळंबोली, ता.पनवेल, जि.रायगड, -------------------- २०२

५१ **भारतीय दुग्ध उद्योगाची कामगिरी**
- डॉ.एस.बी.महाजन, कळंबोली, ता.पनवेल, जि.रायगड --------------------- २०७

५२ **महाराष्ट्रातील कृषी विषयक विकासात वसंतराव नाईक यांचे योगदान**
- डॉ.सतिश राठोड, नागपूर. -- २१४

५३ **क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले यांच्या काव्यांमधून दिसणारी समाज सुधारणाविषयक भुमिका : एक चिंतन**
- डॉ.शिल्पा शेटे, पाबळ, ता.शिरूर, जि.पुणे -------------------------------- २१७

५४ **१९४२ ची चले जाव चळवळ व पहिला झेंडा वंदन** - डॉ.श्रीकांत सोनटक्के, नागपूर, ------ २२४

५५ **राष्ट्रीय काँग्रेसच्या आरंभीच्या राजकारणात न्या. म. गो. रानडे यांची भूमिका**
- डॉ. श्रीनिवास सातभाई, अमरावती. ------------------------------------ २२८

५६ **भारतीय स्वातंत्र्य लढ्यातील महिलांचे योगदान**
- १)डॉ.सोनिया डावरे, औरंगाबाद २)डॉ.शीला स्वामी, उस्मानाबाद ---------------- २३३

५७ **नव्वदोत्तरी ग्रामीण कादंबरीतील परिवर्तन** - डॉ.सोनू लांडे, पनवेल, जि.रायगड ---------- २३७

५८ **वैश्विक स्त्रीवादाचे स्वरूप, भूमिका व वाटचाल** - डॉ. सुधाकर चौधरी, शिरपूर, जि.धुळे. --- २४१

५९ **छत्रपती शिवाजी महाराज यांचे जलव्यस्थापन**
- १)डॉ.सुजाता गौरखेडे, नागपूर, २)डॉ.सचिन बन्सोड, नागपूर ------------------ २४४

६० **बहिष्कृत हितकारिणी सभा : अस्पृश्य समाजाला मुख्य राष्ट्रीय प्रवाहात आणणारी संस्था**
- डॉ.सूर्यकांत कापशीकर, नागपूर -- २५०

६१ **ओ.बी.सी समाजाची आरक्षण धोरणाबाबत राजकीय अनभिज्ञता**
- डॉ.सुशांत चिमणकर, नागपूर -- २५६

६२ **आधुनिक भारताच्या जडणघडणीत स्त्रीवादी साहित्याचे योगदान**
- डॉ.सुशिला लाखे, उमरेड, जि.नागपूर . -------------------------------- २६३

६३ **ब्रिटिशकालीन भारतीय रेल्वे आणि तिचे दुष्परिणाम (इ.स.१८५३-१९१४)**
- डॉ.यु.ए.पठारे, नारायणगाव, जि.पुणे ---------------------------------- २६८

६४ **माहिती तंत्रज्ञान युगात मूल्याधिष्ठीत समाज व मानवी संसाधन निर्मितीमध्ये माहितीची आवश्यकता : एक दृष्टीक्षेप** - डॉ.विजय बर्फे, शहादा, जि.नंदुरबार, --------------- २७३

६५ **स्वातंत्र्यलढ्यात राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांचे नेतृत्व आणि लोकसहभाग**
- डॉ.विजय राऊत, नारखेड, जि.नागपूर . -------------------------------- २७६

६६ **आधुनिक भारताच्या निर्मितीत राजा राममोहन रॉय यांचे योगदान** - डॉ.विमल राठोड, नागपूर -- २८०

६७ **नवकवी बा.सी.मर्ढेकर- स्वातंत्रोत्तर कविता** - डॉ.विशाखा कांबळे, नागपूर ------------ २८३

६८ **सेनापती बापट यांचे भारतीय स्वातंत्र्यलढ्यातील विविध क्षेत्रांतील योगदान**
- डॉ. व्ही.आर.गवारी, अहमदनगर. ------------------------------------- २८६

६९ **कोण म्हणतं टक्का दिला (नाटक)** - डॉ.रमेश बलभीम जाधवर, कळंबोली, नवीमुंबई ------ २९१

७० **डॉ. पंजाबराव देशमुख यांचा 'भारत कृषी समाज' : एक आर्थिक अभ्यास**
- डॉ.बालाजी अण्णासाहेब सुरवसे, फोंडाघाट, ता.कणकवली, जि.सिंधुदुर्ग ------------ २९५

७१ **महात्मा गांधी यांचे नेतृत्त्व आणि चळवळ** - डॉ. रेखा जाधव, नागपूर --------------- ३००

♦♦♦

ई. व्ही. रामास्वामी पेरियार यांच्या कार्याचा भारतीय समाजव्यवस्थेवरील प्रभाव

श्री. भास्कर वघाळे, राज्यशास्त्र विभाग, श्री बिंझाणी नगर महाविद्यालय, नागपूर
मो. क्र. ७२७६६३३७९० Email : bhaskar99waghale@gmail.com
डॉ. संदीप तुंडूरवार
सहयोगी प्राध्यापक, राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख, श्री बिंझाणी नगर महाविद्यालय नागपूर
मो. क्र. ९८९०२७५७९३ Email- smtundurwar@yahoo.in

सारांश :

ई. व्ही. रामास्वामी पेरियार पेरियार हे केवळ थोर सामाजिक क्रांतीकारकच नव्हते, तर वंचित पीडीत लोकांकरिता झटणारे एक थोर लढवय्ये म्हणून त्यांची ओळख होती. त्यांच्या कार्याची व्याप्ती खूप मोठी होती, जेव्हा ते एखादे कार्य हाती घेत, ते त्यात सखोल उतरत, त्याला सर्व पध्दतीने समजून घेत आणि त्यावर अंतिम उपाय शोधेपर्यंत ते स्वस्थ बसत नसत. भारतीय समाजव्यवस्थेत विविध प्रकारच्या जाती भेदभावाची मुळे खोल रुजली असतांना या व्यवस्थेत बदल घडवून आणणारे महात्मा ते होते. भारतीय समाजव्यवस्थेतील स्पृश्यअस्पृश्यता सामाजिक प्रथेविरुद्ध पेरियारांनी सातत्याने प्रहार केला, याचा हा परिणाम आहे. भारतीय समाजावरील पेरियार यांच्या प्रभावाची दखल घेणे महत्वाचे आहे. त्यांच्या कार्याचे तंतोतंत मूल्यमापन करणे तितकेसे सोपे नाही. कारण त्यांचा प्रभाव आपल्या समाज जीवनावर सर्वच क्षेत्रात पडला आहे. पेरियार यांच्या प्रभावाचे मूल्यमापन करण्याचा प्रयत्न सदर संशोधन पेपरमध्ये करण्यात आलेला आहे. करणे आवश्यक आहे आणि केलेही पाहिजे.

बिजाब्द :- भारतीय समाजव्यवस्था, सामाजिक बदल, समाज जागृती, स्त्री सबलीकरण.

प्रस्तावना :-

ई.व्ही. रामास्वामी यांचे प्रशंसक त्यांच्यावर प्रेम करणारा जनसमुदाय त्यांना आदराने 'पेरियार' या नावाने ओळखत होते. तसेच ई.व्ही. रामास्वामी नायकर यांना ई.व्ही.आर. 'थांताई पेरियार' या नावानेही ओळखले जाते. युनेस्कोने त्यांना नवीन युगाचे 'पेंगबर' अशी उपाधी दिली आहे. तर दक्षिण पूर्व आशिया खंडाचे 'सक्रेटिस' सामाजिक सुधारणा आंदोलन 'पितामह' अशा कितीतरी उपाद्या त्यांच्या कार्याला मिळाल्या आहेत. त्यामुळे ते थोर भारतीय समाजसुधारकांपैकीच पेरियार ई.व्ही. रामास्वामी नायकर एक होते. अशा या महान समाजसुधारकाचा जन्म तामिळनाडूतील 'ईरोडा' या गावात यांचा जन्म एका कट्टर धार्मिक घरात दि.१७ सप्टेंबर १८७९ मध्ये झाला कारण रामास्वामी यांचे आईवडिल अतिशय धार्मिक होते. ते नित्यनियमाने विधी, पूजा करण्याबरोबर देव देवतावर आस्था बाळगणारे होते. वडिलांची परंपरा कायम ठेवणे हे मात्र त्यांना अजिबात आवडले नाही. त्यामुळे त्यांनी विचारपूर्वक स्वीकारलेल्या सामाजिक किंवा राजकीय तत्वाच्या बाबतीत कोणतीही तडजोड न स्वीकारता आपल्या स्वत:च्या तत्त्वांची अंमलबजावणी कशापद्धतीने करता येईल यासंबंधी ई.व्ही. रामास्वामी पेरियार यांनी महत्त्वपूर्ण पाऊन उचलले आहे.

संशोधन पेपरचे उद्देश :-

१) ई. व्ही. रामास्वामी पेरियार यांच्या कार्यांचा भारतीय समाजव्यवस्थेवरील प्रभाव तपासणे.

२) ई. व्ही. रामास्वामी पेरियार यांचे सामाजिक विकासाबाबत योगदानाचा अभ्यास करणे.

संशोधनाचे गृहीतके :-

१) ई. व्ही. रामास्वामी पेरियार यांनी समाजातील अनिठ रूढी, प्रथा आणि स्पृय अस्पृश्यता याविरूध्द आवाज उठवून समाजात जागृती निर्माण केलेली होती.

संशोधन पध्दती :-

सदर संशोधन निबंधाकरीता दुय्यम साधनाचा वापर करून ई. व्ही. रामास्वामी पेरियार यांनी केलेल्या कार्याचां विविध संदर्भ ग्रंथाचा आधार घेऊन अभ्यास करण्यात आला आहे. तसेच त्यांच्या कार्यांचा व विचारांचा उपयोग ऐकविसाव्या शतकातही का पध्दतीने होवू शकते यावरही चर्चा करण्यात आलेली आहे.

समाज जागृती :-

पेरियारांनी तामिळ समाजासाठी जी महान कार्य केलीत त्यातील सर्वात महत्वाचे कार्य कोणते असेल, तर त्यांनी प्रत्येक तामीळ माणसात आत्मसन्मान निर्माण केला. जसे ब्राह्मण समुदाय या देशाचे नागरिक आहेत तसेच ब्राह्मणेत्तरही आत्मसन्मानाने जगणारे नागरिक बनावे यासाठी त्यांनी आपल्या अनेक भाषणांतून आणि असंख्य लेखांच्या माध्यमातून ब्राह्मणेत्तर समुदायाला आवाहन केले. उच्च जातीने तत्कालीन काळात दावा केला होता की, ते जातीने

इतरांहून उच्च व श्रेष्ठ आहेत. ते देवळांचे प्रभारी आहेत आणि देव-देवतांची स्तवने करतात म्हणून त्यांच्याकरिता खास सोई-सवलती राखीव आहेत. ते जातीने उच्च आहेत म्हणून ते मूर्तीला स्पर्श करू शकतात आणि ब्राह्मणेत्तर समुदाय कोणत्याही देवळाच्या आतील गाभाऱ्यात प्रवेश करू शकत नाहीत, असा ते दावा करीत होते. काही ठिकाणी खास करून अनुसूचित जातीच्या लोकांना कोणत्याही देवळात प्रवेश करण्याची परवानगी नव्हती. त्यांना तळे, विहिरी आणि खास करून ब्राह्मण ज्या रस्त्याने जातात त्या रस्त्याचा उपयोग करण्याची मुभा नव्हती. ही सर्व दुष्ट बंधने पेरियार आणि त्यांच्या सहकाऱ्यांनी वारंवार चढविलेल्या हल्ल्यामुळे थांबविण्यात आलीत.

पूजा पाठ आणि प्रशासन या क्षेत्रात असलेल्या ब्राह्मणांच्या सत्तेला कोणीच प्रतिबंध घालत नाही याची पेरियार यांना जाणीव झाली. त्यांच्या असे लक्षात आले की, तामिळनाडू मधील बहुतेक होटेलमध्ये, हे होटेल ब्राह्मण चालवत असल्याच्या नावाच्या पाट्या लावलेल्या होत्या. हॉटेलच्या नावाच्या ह्या पाट्यांवर ''ब्राह्मणांकरिता आणि ब्राह्मणांनी'' हे शब्द असत. हे शब्द नावाच्या पाट्यावरून हटविण्यासाठी पेरियार यांना अनेक ठिकाणी चळवळ उभारायची होती. काही खानावळीत ब्राह्मण आणि ब्राह्मणेत्तर यांची भोजनाची वेगवेगळी व्यवस्था केली जात होती. याकडे सामान्य जनतेचे खास करून खानावळ चालविण्यास भांडवल पुरविणाऱ्यांचे पेरियार यांनी लक्ष वेधून घेतले. ह्या प्रचाराचा परिणाम म्हणून, ही प्रथा बंद करण्यात आली.

आंतरजातीय विवाह :-

तामिळनाडूच्या समाजात प्रचलित घृणित जातीव्यवस्थेच्या उच्चाटनासाठी त्यांनी अंतरजातीय विवाहास प्रोत्साहन दिले. त्यांनी निदर्शनास आणून दिले की, विवाह तरूण पुरूष व तरूण स्त्री यांच्यातील करार असतो. आत्मसन्मान चळवळीच्या अनेक कार्यक्रमांपैकी पेरियार यांनी सुरू केलेला एक कार्यक्रम होता, तरूण युवा युवतींना असे वाटावं की विवाह का त्यांच्यामधील सहसंबंध आहे आणि त्याला पालकांची संमती आवश्यक नाही, याची त्यांना जाणीव करून द्यावी. आत्मसन्मान चळवळीने असेही दाखवून दिले की, नोंदणी विवाह करण्यात अनेक सुविधा आहेत आणि असे की विवाह विविध ब्राह्मण पुजाऱ्याकडून पार पाडण्याची खुळचट प्रथा सबंधित लोकांमध्ये अंधश्रद्धा पसरविते आणि ब्राह्मणांना शोषणास प्रोत्साहन देते. आत्मसन्मान चळवळीचा जो समाजावर प्रभाव पडला, त्याचा परिणाम म्हणून गेल्या पन्नास वर्षाच्या विपरीत काळात, ब्राह्मण पुजारी यांच्या सहभागाशिवाय वेगवेगळ्या जातीतील लोकांमध्ये लाखो विवाह पार पडले. अरींगनार अण्णा यांनी तामिळनाडूचा मुख्यमंत्री म्हणून १९६७ मध्ये असा कायदा पास केला की, त्यामुळे ब्राह्मणांच्या सहभागाशिवाय जे जे विवाह पार पाडण्यात आले, ते सर्व कायदेशीर ठरविण्यात आले. ज्यांनी ज्यांनी धार्मिक विधीशिवाय अंतर जाती विवाह केलेत ते आता किती यशस्वीपणे आणि सुखाने जगत आहेत आणि त्यांनी आपल्या जीवनाला कसे वेगळे वळण लावले आहे.

मागसवर्गीयांसाठी कार्य :-

उच्च शिक्षणाकडे दुर्लक्ष करून आणि सामाजिक दर्जाचा विचार करून शासकीय कामे ब्राह्मणांना ब्राह्मणेतरांपेक्षा मोठ्याा प्रमाणात दिली जातात. शिक्षण आणि नोकऱ्यांमध्ये जातीनिहाय प्रतिनिधित्व देण्याविषयीचा ठराव काँग्रेसने पारित करावा, ही त्यांची इच्छा होती. त्यांनी सतत पाच वर्षे यासाठी खूप प्रयत्न केलेत. परंतु अशा ठरावाची गरज असल्याचे ते काँग्रेस पार्टीचे मत बनवू शकले नाहीत. त्यामुळे त्यांनी काँग्रेस सोडली आणि जस्टीस पार्टीला समर्थन दिले होते.

आत्मसन्मान चळवळ सुरू केली आणि शेवटी मद्रास सरकारकडून, शिक्षण व नोकऱ्यांमध्ये जातीनिहाय प्रतिनिधित्वाचा ठराव पारित करून घेतला, कामराज यांची खात्री झाली की, पेरियार हे केवळ ब्राह्मणेतरांना न्याय मिळवून देण्याची मागणी करीत आहेत आणि ब्राह्मणेतर हे शेकडो वर्षांपासून समाजातील खास घटकांकडून दुर्लक्षित आणि शोषित आहेत. त्यामुळे त्यांनी सर्व गरीब लोकांना मोफत शिक्षण देण्याचा पेरियार यांचा सल्ला सहज स्वीकारला. जेव्हा कामराज मद्रासचे मुख्यमंत्री झाले, दहावी पर्यंतच्या सर्व मुलांचे शिक्षण मोफत देणे सुरू केले. पेरियार यांच्या सामाजिक कार्यापासून प्रेरणा घेऊन, कामराज यांनी शालेय विद्यार्थ्यांकरिता दुपारच्या भोजनाची व्यवस्था शाळेत करण्याची योजना सुरू केली आणि नंतर शालेय विद्यार्थ्यांना मोफत पुस्तके व मोफत गणवेश वाटपास मंजुरी दिली.

पेरियार यांच्या वंचित व मागासवर्गीय लोकांकरिताच्या सेवेचा परिणाम म्हणून आपण आता पहात आहोत की, शासकीय कार्यालयात अनुसूचित जातींचे आणि मागासवर्गीय अनेक पुरुष आणि स्त्रिया उच्च पदे भूषवित आहेत आणि कित्येक डक्टर व इंजिनियर म्हणून सेवारत आहेत. पेरियार यांनी तामिळनाडूच्या ब्राह्मणेत्तरांची जी सेवा केली त्यामुळे

शेजारील राज्यातील विचारवंत आणि प्रशासकांना, त्यांच्या राज्यातील मागासवर्गीय आणि अनुसूचित जातींच्या लोकांकरिता सोयी-सवलती पुरविणे याविषयीचे कायदे पारित करण्यास प्रभावित केले.

स्त्रियांचे सबलीकरण :-

पेरियार आणि त्यांच्या आंदोलनाने आपल्या समाजातील स्त्रियांची स्थिती सुधारण्यास जे कार्य केले त्याचा यापूर्वी विचार करण्यात आला आहे. पेरियार यांचे असे स्पष्ट मत होते की, शिक्षण आणि नोकऱ्यांमध्ये पुरूष आणि स्त्री असा भेदभाव केला जाऊ नये, असा एक काळ होता, अभियांत्रिकीच्या अभ्यासक्रमासाठी मुलींना प्रवेश दिला जात नव्हता. असं म्हटलं जात होतं की, पालकच मुलींना अभियांत्रिकी महाविद्यालयात पाठविण्याचा विचार करीत नाहीत. आज आपण पाहतो की मोठ्याा प्रमाणात तरूण स्त्रिया अभियांत्रिकी आणि वैद्यकीय महाविद्यालयात शिकत आहेत. ही प्रगती हा सारा पेरियार यांच्या प्रचाराचा परिणाम आहे, असे आपणास समजावे लागेल.

१९३१ मध्ये विरुधूनगर येथे भरलेल्या आत्मसन्मान परिषदेत सुद्धा पेरियार यांनी स्पष्ट केले की, पोलीस विभागात आणि सैन्यात स्त्रियांना प्रवेश दिला पाहिजे. याकडे प्रत्येकाने लक्ष दिले पाहिजे. त्यांच्या प्रभावामुळे राज्य सरकारने पोलीस विभागातर्फे पोलिसात स्त्रियांच्या नियुक्त्या करणे सुरू केले आणि केंद्र सरकारने त्यांना सैन्यात पदे देण्यास सुरूवात केली. काही वर्षे पेरियार यांनी बालविवाह प्रथेच्या विरोधात मोठ्याा जोमाने प्रचार केला. शासनाने आता मुलीचे विवाहाचे किमान वय १८ वर्षे केले आहे. त्यांनी लिंगभेदाच्या विरूद्ध स्त्री-पुरुष समानतेसाठी जो प्रचार केला त्याचा परिणाम असा झाला की, वडिलोपार्जित संपत्तीचा वाटा मुलांच्या बरोबरीने मुलींना दिला जाऊ लागला. भारतातील लोकसंख्येचे वाढते प्रमाण लक्षात घेऊन काही राज्य ''जन्म नियंत्रणास प्रोत्साहन देत आहेत.'' पन्नास वर्षांपूर्वी ह्या समस्येवर विचार मांडण्याची दूरष्टी पेरियार यांना होती. विवाहित लोकांना मुलांना जन्माला घालण्यावर नियंत्रण आणण्याचा त्यांनी सल्ला दिला होता की, जेणेकरून समाजाला सक्षम स्त्री आणि पुरुषांचा लाभ होऊ शकेल.

तत्कालीन तामीलनाडूचे मुख्यमंत्री अरींगनार अण्णा पेरीयार बाबत एका कार्यक्रमात ते म्हणाले ''अवघ्या वीस वर्षात पेरियारांनी जे साध्य केले आहे, ते साध्य करण्यास अन्य देशातील क्रांतीकारक आणि समाज सुधारकांना शेकडो वर्षे लागलीत.'' युरोपातील थोर क्रांतीकारक रूसो यांना त्यांच्या देशबांधवांना जागृत करायला आणि त्यांना क्रांतीसाठी तयार करायला पन्नास वर्षे लागलीत. अन्य देशात समाज सुधारकांना लोकांमध्ये कार्यकारण भाव विकसीत करून, सामाजिक अन्याय-अत्याचार व शोषण याविरुद्ध लढण्यासाठी त्यांना तयार करण्यास आणि सुखी आणि मुक्त अनेक शतके लागलीत. 'जीवनाचा लाभ देण्यास फारच परिणामकारक औषधे कधी कधी कॅप्सूल मध्ये भरून सादर केली जातात. जेव्हा पेरियारांच्या विविध कार्यक्षेत्रांचा आणि त्यातील त्यांच्या प्रभावाच्या व्याप्तीचा आपण विचार करतो, आपल्याला असे वाटते की, त्यांनी ते साध्य केले आहे, जे वैद्यकीय संशोधक औषध शोधून साध्य करतात. शे-दोनशे वर्षांची कार्ये, त्यांच्या समाज सुधारणेच्या वीस किंवा तीस वर्षांच्या कार्यात समावलेली आहेत आणि त्यांचा लाभ भारतीय समाजाला झाला आहे. सामान्य माणसात आत्मसन्मानाची जाणीव निर्माण करण्यातच त्यांनी आपला संपूर्ण वेळ आणि शक्ती पणास लावली एवढेच नव्हे, तर समाजात आढळणाऱ्या सर्वच अनिष्ठ प्रथांविरूद्ध ते मोठ्याा निकराने लढले.

मुल्यमापन :-

शेवटी आपण असे हमखासपणे म्हणू शकतो की, पेरियारांचा प्रभाव आपल्या जीवनाच्या सर्वच क्षेत्रात इतका खोल आणि व्यापक पडला आहे की, पुढे ही आपला समाज प्रगतीपथावर यशस्वीपणे वाटचाल करू शकतो. आणि आजही त्याचे कार्यामुळे भारतीय समाजव्यवस्थेत अनिष्ठ प्रथा संपविण्याकरीता उपयुक्त ठरलेले दिसुन येते.

संदर्भ :-

1. Kalidass, R., & Krishnamoorthy, K. (2018) Periyar and his Social Scrutiny, International Journal of Creative Research Thoughts (IJCRT), Volume 6, Issue 2, Pp 576-580

2. Kalidass, R., & Krishnamoorthy, K. (2018) Periyar Character for The Women's Expansion, International Journal for Innovative Research in Multidisciplinary Field, Volume 4, Issue 10, Pp 172-173.

3. Gopalakrishnan, M.D., Periyar Father of The Tamil Race, Madras, 1991

4. Periyar E.V.R's speech on the occasion of an inter- caste marriage between Pulavar Pughazhendhi and Kamala at Rajeshwari School premises in Mylapore on 21/1/1961, published in Viduthalai daily Newspaper on

ISSN No. 2394-5990

1/2/1961., ed., by Dr.K.Veeramani, Pennurimai, op.cit., p.4.

5. Gopalakrishnan, M. D. Periyar: Father of the Tamil Race. Madras: Emerald Publishers,1992.

6. https://en.wikipedia.org/wiki/Periyar_E._V._Ramasamy_and_the_eradicationof_caste

7. N. Ramakrishnan, Periyar Ee. Ve. Ra. Vaazhvum Paniyum, (Life and Services of Periyar E.V.R.).Chennai, South Vision publishers, 1997. P.136.

8. Periyar E.V.R.'s speech at Chennai BrahmoSamaajon!9/10/1929, Published in the Journal Kudiyarasu, 27/10/1929.